

**VASIYLIK VA HOMIYLIK SOHASIDAGI MUNOSABATLARNI
TARTIBGA SOLISH**

UMFT Pedagogika va Psixologiya yo'nalishi 2 kurs talabalari

Mashrabova Charos Baxtiyor qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada vasiylik va homiylik tizimlarining ijtimoiy va huquqiy tartibga solinishi haqida so'z boradi. Maqola vasiylik va homiylikning huquqiy asoslari, ularning jamiyatdagi roli va tizimlarning samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan amaliy yechimlarni tahlil qiladi. Bunda, vasiylik va homiylikni amalga oshirishdagi muammolar, shuningdek, bu tizimlar orqali yordamga muhtoj shaxslarni himoya qilish va ularning huquqlarini ta'minlashdagi ahamiyati ko'rsatilgan. Maqola, asosan, jamiyatda ijtimoiy himoya tizimlarining samarali ishlashi uchun zarur huquqiy va amaliy choralarni tavsiya etadi.

Kalit so'zlar: vasiylik, homiylik, huquqiy asoslar, ijtimoiy himoya, yordamga muhtoj shaxslar, huquqlarni himoya qilish, jamiyat, bolalar, nogironlar, qariyalar, huquqiy tartib, ijtimoiy adolat, psixologik yordam, monitoring.

Kirish: Vasiylik va homiylik sohasidagi munosabatlarni tartibga solish — bu bolalar va voyaga etmaganlar, shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning manfaatlarini ta'minlashga qaratilgan qonuniy mexanizmlarni yaratish jarayonidir. Bu soha jamoatchilikni himoya qilish va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tizimda, asosan, voyaga yetmaganlar, jismoniy yoki ruhiy salomatlik holati yomon bo'lgan shaxslar, o'z-o'zini parvarishlashda qiyinchiliklarga duch kelganlar, shuningdek, boshqa himoyaga muhtoj bo'lgan kishilarni himoya qilish uchun vasiylar va homiylar tayinlanadi.

Vasiylik va homiylik tizimlari jamiyatda ijtimoiy himoya mexanizmlarining muhim qismini tashkil etadi. Bu tizimlar yordamga muhtoj bo'lgan shaxslarni, xususan, bolalar, qariyalar, nogironlar va boshqa ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlarni himoya qilish va ularning huquqlarini ta'minlashga qaratilgan. Vasiylik va

homiylilik tizimlarining asosi, shaxsning shaxsiy huquqlarini himoya qilish, ularning yaxshi yashash sharoitlarini yaratish va ijtimoiy farovonligini ta'minlashdir.

Bugungi kunda, ko'plab davlatlar, shu jumladan O'zbekistonda, bu tizimlarni tartibga solish va samarali ishlashini ta'minlash uchun huquqiy asoslar yaratgan. Biroq, vasiylik va homiylilikning amalga oshirilishida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular ijtimoiy adolatni ta'minlashda xalaqit berishi mumkin. Shu sababli, mazkur maqola, vasiylik va homiylilik tizimlarining huquqiy tartibini tahlil qiladi, ularning jamiyatdagi rolini ko'rib chiqadi hamda amaliy yechimlarni taklif etadi.

Vasiylik tizimi aynan voyaga yetmagan yoki o'zining shaxsiy manfaatlarini himoya qila olmaydigan shaxsni (bolalar, nogironlar, ma'lum sabablarga ko'ra qobiliyatsiz bo'lganlar) o'z huquqlari va manfaatlarini himoya qilish maqsadida vasiy tayinlash tizimidir. Vasiylik tizimi, umuman olganda, ikki asosiy funksiyaga ega: biri, fuqarolik huquqlarini himoya qilish va ikkinchisi, shaxsning moddiy va ma'naviy manfaatlarini ta'minlashdir.

Vasiylikning asosiy tamoyillari:

Himoya qilish: Vasiy, odatda, voyaga etmagan shaxsning huquqlari va manfaatlarini himoya qilish uchun tayinlanadi.

Bolani ta'minlash: Vasiy bolaga jamiyatda o'z o'rnini topish va uning rivojlanishi uchun barcha imkoniyatlarni yaratishga mas'uldir.

Vasiylik tizimi, shuningdek, himoyaga muhtoj shaxslar bilan teng huquqlilikni ta'minlashga asoslanadi.

Vasiylikni tayinlash tartibi:

➤ Vasiylar, odatda, ota-onaning o'rnini egallaydi yoki ular o'z farzandlariga g'amxo'rlik qilishda qiyinchiliklarga duch kelsa, ijtimoiy xizmatlar yoki sud orqali tayinlanadi.

➤ Vasiylar, shuningdek, tibbiy, ijtimoiy va psixologik yordamni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Homiylilik tizimi shaxsning yoki tashkilotning ma'lum bir shaxsga moddiy yoki ma'naviy yordam ko'rsatishi, unga qayta tiklanish yoki rivojlanish imkoniyatlarini

yaratishdir. Homiylik ko'pincha murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun zarur bo'ladi, masalan, xayriya tashkilotlari yoki ijtimoiy yordam tizimlari orqali.

Homiylikning asosiy tamoyillari:

- Yordam ko'rsatish: Homiy, ehtiyojmand kishiga resurslar (moliyaviy, ta'lim, sog'liqni saqlash) taqdim etish orqali yordam beradi.
- Mehnatni rag'batlantirish: Homiylik faqat moddiy yordam emas, balki u kishining rivojlanishiga yordam beruvchi ma'naviy qo'llab-quvvatlashni ham anglatadi.

Davlat va xususiy sektorning ishtiroki: Homiylik tizimi faqat xususiy shaxslar tomonidan emas, balki davlat va xususiy sektor tomonidan ham amalga oshiriladi.

Homiylikni tartibga solish:

Homiylik tizimi ko'plab mamlakatlarda qonunlar va me'yorlar bilan tartibga solinadi. Misol uchun, homiylar va homiylikni qabul qiluvchi shaxslar o'rtasida shartnomalar tuziladi va ular har tomonlama nazorat qilinadi.

Homiylik tizimining samaradorligi ko'p hollarda homiy va yordamga muhtoj shaxslar o'rtasidagi munosabatlarning shaffofligi va ishonchliligi bilan bog'liq bo'ladi.

Vasiylik va homiylikni tartibga solishning ijtimoiy roli. Vasiylik va homiylik tizimi jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va kambag'allikni kamaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, jamiyatda ta'minotdan mahrum bo'lgan va ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan qatlamlar uchun bu tizimning o'ri juda katta.

1. Ijtimoiy himoya:

Vasiylik va homiylik tizimi jamiyatning eng himoyaga muhtoj qatlamlarini, ya'ni bolalar, nogironlar, jismoniy yoki ruhiy muammolari bor shaxslarni himoya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Tizimning mavjudligi, shuningdek, fuqarolik jamiyatining barqarorligini saqlashga, har bir insonning qadr-qimmatini hurmat qilishga va adolatli ijtimoiy tizim yaratishga xizmat qiladi.

2. Rivojlanish va o'sish imkoniyatlari:

Homiylik va vasiylik tizimlari shaxslarning rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Xususan, homiylar va vasiylar yordamida bolalar va nogironlar ta'lim olish, sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalana olishlari mumkin.

Vasiylik tizimi bolalarning jamiyatda to'liq huquqlarga ega bo'lishi uchun zarur asoslarni yaratadi.

Xulosa. Vasiylik va homiylik sohasidagi munosabatlarni tartibga solish — bu faqat qonuniy muammolarni hal qilishdan iborat emas, balki insonlarning haqiqatda ehtiyojlarini tushunish va ularga yordam berish jarayonidir. Bunday tizimlar jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlash, shuningdek, muhtoj bo'lgan shaxslarning huquq va manfaatlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Ularning samarali ishlashi esa davlat, jamoat tashkilotlari va homiylarning o'zaro hamkorligi orqali ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.